

МІЖНАРОДНАЯ МІСІЯ ПА НАЗІРАННІ ЗА ВЫБАРАМІ Рэспубліка Беларусь – Парламенцкія выбары, 11 верасня 2016 года

ЗАЯВА АБ ПАПЯРЭДНІХ ВЫСНОВАХ І ЗАКЛЮЧЭННЯХ

ПАПЯРЭДНІЯ ВЫСНОВЫ

Парламенцкія выбары 11 верасня былі арганізаваныя эфектыўна, але, нягледзячы на некаторыя першыя крокі ўладаў, застаецца шэраг доўгатрывалых сістэматычных недахопаў. Заканадаўчая база абмяжоўвае палітычныя правы і фундаментальныя свабоды і была інтэрпрэтаваная ў занадта абмяжоўваючай манеры. Адбыўся рост агульнай колькасці кандыдатаў, уключаючы апазіцыйных, але кампаніі не ставала празрыстасці. Асвятленне кампаніі ў СМІ не дазволіла выбаршчыкам зрабіць інфармаваны выбар. Услед за своєчасовым запрашэннем улады прадэманстравалі гасціннае стаўленне да міжнародных назіральнікаў. Склад выбарчых камісій не быў плюралістычным, што падрывала ўпэўненасць у іх незалежнасці. Датэрміновае галасаванне, працэдуры падліку і з'ядзнення вынікаў былі ўсё яшчэ азмрочаныя значнай колькасцю працэдурных памылак і недахопам празрыстасці.

Канстытуцыйная і прававая база не забяспечвае адэкватных гарантый правядзення выбараў у адпаведнасці з абавязальніцтвамі АБСЕ і міжнароднымі стандартамі. У лютым 2016 г. была створаная міжведамасная экспертная рабочая група па вывучэнні папярэдніх рэкамендацый БДПЧ/АБСЕ; грунтуючыся на яе прапановах, Цэнтральная выбарчая камісія (ЦВК) прыняла шэсць рэзалюцый, якія закранулі тэхнічныя аспекты працэсу. Тым не менш, шэраг дадзеных раней і дагэтуль не рэалізаваных асноўных рэкамендацый БДПЧ/АБСЕ і Венецыянскай Камісіі застаўся без увагі; захоўваецца неабходнасць ва ўсебаковай рэформе ў супрацоўніцтве з міжнароднымі партнёрамі.

Чатырохузроўневая сістэма выбарчых камісій на чале з ЦВК забяспечыла тэхнічную падрыхтоўку і прымала пастановы ў адпаведнасці з каляндарным планам, а таксама прадэманстравала добразычлівае стаўленне да міжнародных назіральнікаў. Толькі невялікая колькасць чальцоў камісіяў была вылучаная апазіцыяй. Акрамя таго, працаўнікі мясцовых уладаў дамінавалі на кіруючых пазіцыях выбарчых камісій. Гэтыя фактары абмежавалі грамадскі давер да бесстароннасці і незалежнасці выбарчай адміністрацыі.

ЦВК аб'явіла, што колькасць зарэгістраваных выбаршчыкаў складае 6.999.696 чалавек. Спісы выбаршчыкаў абнаўляюцца участковымі выбарчымі камісіямі (УВК) на падставе дадзеных, атрыманых ад мясцовых уладаў. Адсутнасць цэнтралізаванага рэестра выбаршчыкаў, які можна выкарыстоўваць для перакрываючай праверкі супраць паўторных рэгістрацый, разам з занадта дазваляючай сістэмай рэгістрацыі выбаршчыкаў, якае дае магчымасць зарэгістравацца на ўчастку для галасавання ў дзень выбараў, прывялі да недахопу мераў бяспекі супраць шматразовага галасавання.

З 630 чалавек, вылучаных ў кандыдаты, 484 у далейшым прынялі ўдзел у выбарах, уключаючы значную колькасць з апазіцыі. У ніводнай акрузе не было безальтэрнатыўнага кандыдата. Нягледзячы на агульны рост колькасці кандыдатаў, заканадаўчыя падставы для рэгістрацыі кандыдатаў дазволілі селектыўнае ўжыванне. Дзевяноста тры грамадзяніна не былі

зарэгістраваныя ў большасці выпадкаў з-за недакладнасцяў у дэкларацыях аб маёмасці і даходах, недастатковай колькасці сапраўдных сабраных подпісаў і немагчымасці здаць неабходныя дакументы. Гэты падыход быў занадта абмяжоўваючым, што стварыла непарцыянальныя і неабгрунтаваныя бар'еры для таго, каб стаць кандыдатам; што супярэчыць абавязальніцтвам АБСЕ і іншым міжнародным стандартам і належнай практыцы.

Абмежаванні грамадзянскіх свабод сходаў, слова і аб'яднання звужалі публічную прастору і негатыўна паўплывалі на асяроддзе, у якім былі праведзеныя выбары. Перадвыбарчая агітацыя строга рэгулюецца; існуюць празмерныя абмежаванні свабоды сходаў і слова. Негледзячы на тое, што кандыдаты маглі праводзіць агітацыю свабодна ў межах заканадаўства, вялікая колькасць з іх вырашылі не весці актыўную агітацыю, што зрабіла свой унёсак у апатыю выбаршчыкаў. Пазітыўным момантам стала тое, што большасць мясцовых уладаў рэалізавалі інструкцыю ЦВК аб больш дазваляючым размеркаванні грамадскіх месцаў. Аднак няроўны доступ да дзяржаўных прадпрыемстваў, устаноў, а таксама рэсурсаў грамадскіх аб'яднанняў, якія часткова фінансуюцца дзяржавай, у мэтах перадвыбарчай агітацыі яшчэ больш сказіў ігравое поле для кандыдатаў. Шэраг кандыдатаў адзначылі, што скасаванне наўпроставага дзяржаўнага фінансавання перадвыбарчай агітацыі ў 2013 г. абмежавала іх магчымасць праводзіць агітацыйныя мерапрыемствы, што абмежавала даступны выбар для грамадзян, а таксама іх магчымасць прыняць інфармаванае рашэнне.

СМІ строга рэгулююцца. Крымінальная адказнасць за дэфамацыю, паклёп і абразу, а таксама за заклік да байкоту выбараў, якая таксама тычыцца анлайн-медыя, супярэчыць міжнародным стандартам і кідае выклік свабодзе прэсы. Падчас кампаніі, праграмы навін у дзяржаўных СМІ галоўным чынам факусаваліся на дзейнасці Прэзідэнта і іншых дзяржаўных службоўцаў, а таксама на палітычных заявах Старшыні ЦВК. У той жа час, асвятленне агітацыйных мерапрыемстваў кандыдатаў літаральна адсутнічала і, галоўным чынам, было абмежавана кароткімі зваротамі, якія здымаліся загадзя. Агулам, гэта звужала доступ выбаршчыкаў да інфармацыі пра кандыдатаў.

У першы раз у кандыдатаў была магчымасць аспрэчыць атрыманыя папярэджанні ў судах. Аднак працэсу вырашэння спрэчак па выбарах, так як ён зараз прымяняецца, не хапае празрыстасці, ён не гарантуе эфектыўную прававую абарону, як таго патрабуюць абавязальніцтвы АБСЕ і іншыя міжнародныя стандарты. У камісіі па выбарах, мясцовыя адміністрацыі і суды было пададзена больш за 767 зваротаў і скаргаў, большасць з якіх закранала дзейнасць выбарчай адміністрацыі, агітацыю, дзейнасць назіральнікаў, а таксама датэрміновае галасаванне. Большасць скаргаў не разглядалася на публічных паседжаннях і, насуперак закону, была апублікаваная зусім невялікая колькасць пастановаў.

Жанчыны шырока прадстаўлены ў выбарчай адміністрацыі, аднак значна менш – у палітычным жыцці. Не існуе асобных мераў павялічыць прысутнасць жанчын, якая склала 25% кандыдатаў на дадзеных выбарах.

У выніку інклюзіўнага працэса больш за 827 міжнародных і 32 105 мясцовых назіральнікаў атрымалі акрэдытацыю. Большасць грамадзянскіх назіральнікаў прадстаўлялі фінансаваныя дзяржавай грамадскія аб'яднанні, якія таксама ўдзельнічалі ў актыўнай агітацыі праўрадавых кандыдатаў. Нядаўнія пастановы ЦВК надзялілі назіральнікаў правамі атрымліваць інфармацыю па спісам выбаршчыкаў, знаходзіцца бліжэй да стала, дзе вядзецца падлік галасоў, а таксама назіраць за перадачай вынікавых пратаколаў УВК. Назіральнікам не

дазвалялася назіраць за ўсімі дзеяннямі выбарчых камісій, правяраць спіс выбаршчыкаў ці атрымліваць засведчаныя копіі пратаколаў УВК і акруговых выбарчых камісій (АВК).

Дзень выбараў праходзіў у цэлым арганізавана, і галасаванне было, у асноўным, ацэнена станоўча. Аднак назіраліся сур'ёзныя працэдурныя недахопы і няроўнасці на працягу працэсу галасавання, падліку галасоў і з'ядзення вынікаў. Вялікай колькасці назіральнікаў не было дазволена правяраць спісы выбаршчыкаў; вонкава падобныя ідэнтычныя подпісы назіраліся ў значнай колькасці выбарчых участкаў. Нягледзячы на пастанову ЦВК аб пашырэнні доступу назіральнікаў, гэтага не адбылося на ўсіх выбарчых участках. Працэс падліку галасоў атрымаў негатыўную ацэнку прыкладна ў чвэрці назіранняў, у першую чаргу з-за працэдурных парушэнняў і недахопу празрыстасці.

ПАПЯРЭДНІЯ ВЫНІКІ

Агульная інфармацыя

Выбары 11 верасня ў Палату Прадстаўнікоў, ніжнюю палату парламента, былі прызначаныя Прэзідэнтам 6 чэрвеня 2016 г. Пяцьдзясят з 64 чальцоў верхняй палаты, Савета Рэспублікі, будуць абраныя заканадаўчымі саветамі на ўзроўні рэгіёнаў і ў Мінску паміж 25 жніўня і 13 верасня.¹

Палітычная сістэма канцэнтруе большасць улады, звязанай з прыняццем рашэнняў, у офісе прэзідэнта, які дзеліць заканадаўчую ўладу з парламентам, што абмяжоўвае эфектыўнае падзяленне ўлады.² Заканадаўчы орган, які сканчвае свой тэрмін, не ўключаў ніводнага прадстаўніка апазіцыі, і толькі 5 яго чальцоў былі прадстаўнікамі палітычных партый; астатнія былі вылучаныя працоўнымі калектывамі і ініцыятыўнымі групамі выбаршчыкаў.³ Дваццаць восем чальцоў парламента зноў прымаюць удзел у выбарах.

Роля палітычных партый слабая. У краіне існуе 15 зарэгістраваных палітычных партый, аднак, нягледзячы на шэраг паданых заяваў, з 2000 г. не было зарэгістравана ніводнай новай партыі, што кідае выклік пункту 7.6 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 года.⁴

Выбарчая сістэма і заканадаўчая база

Палата Прадстаўнікоў абіраецца тэрмінам на 4 гады згодна з мажарытарнай сістэмай у 110 аднамандатных акругах. Каб быць абраным, кандыдат мусіць набраць найбольшую колькасць

¹ Прэзідэнт прызначае астатніх восем чальцоў.

² Прэзідэнт мае права прымаць абавязковыя для выканання дэкрэты, ініцыяваць законы, накласці вета на практыкі законаў альбо некаторыя палажэнні і адмяніць законы, прынятыя парламентам. Парламент, які заканчвае свой тэрмін, ініцыяваў толькі 3 з 417 прынятых законаў. У 2016 г. 26 законаў былі ініцыяваныя урадам, 6 – Прэзідэнтам, і ніводнага – Парламентам.

³ Тры былі сябрамі Камуністычнай партыі Беларусі (КПБ), адзін – Рэспубліканскай партыі працы і справядлівасці і адзін ад Аграрнай партыі. Шасцьдзясят чальцоў парламента былі сябрамі грамадскага аб'яднання “Белая Русь”.

⁴ Параграф 7.6 [Капенгагенскага дакумента АБСЕ](#) 1990 года кажа: “аб праве асобы і груп асобаў свабодна ствараць іх уласныя палітычныя партыі і іншыя палітычныя арганізацыі, і забяспечваць гэтыя палітычныя партыі і арганізацыі неабходнымі прававымі гарантыямі, дзеля таго, каб даць ім магчымасць сапернічаць адзін з адным ва ўмовах роўнасці перад законам і уладамі.” Гл. таксама Артыкул 27 Заўвага агульнага парадку № 25 да Артыкула 25 Міжнароднага Пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах.

галасоў. Каб выбары былі прызнаны сапраўднымі, патрабуецца 50-адсоткавая яўка на ўзроўні акругі і, калі неабходна, паўторныя выбары павінны адбыцца на працягу трох месяцаў.

Асноўнае заканадаўства, якое рэгулюе парламенцкія выбары, складаецца з Канстытуцыі 1994 г. і Выбарчага кодэксу 2000 г.⁵ Змены у заканадаўстве, якія адбыліся у 2013 г., былі станоўчым крокам, аднак іх прыняцце прайшло без абмеркавання з грамадскасцю. Згодна з гэтымі зменамі, абсалютная мажарытарная сістэма была замененая адноснай мажарытарнасцю, патрабаванне аб другім туры было скасавана, а кандыдатам дазволілі вылучацца толькі па адной акрузе. У якасці пазітыўнага кроку, у лютым была створана міжведамасная экспертная рабочая група па вывучэнні папярэдніх рэкамендацый БДПЧ/АБСЕ па паляпшэнню выбарчага працэсу.⁶ Яна перадала ў ЦВК сем прапаноў, звязаных з тэхнічнымі аспектамі выбарчага працэсу. ЦВК прыняла шэсць пастаноў, якія закранулі некаторыя з рэкамендацый, у прыватнасці, публікаванне ў Інтэрнэце інфармацыі аб паседжаннях выбарчых камісіяў, у тым ліку рашэнні па выбарчых спрэчках, вынікі выбараў па рэгіёнах (раёнах), гарадах і раёнах гарадоў; таксама пашырыліся правы назіральнікаў.⁷

Канстытуцыйная і прававая база не забяспечвае адэкватных гарантый правядзення выбараў у адпаведнасці з абавязальніцтвамі АБСЕ і міжнароднымі стандартамі.⁸ Шэраг дадзеных раней і дагэтуль не рэалізаваных асноўных рэкамендацый БДПЧ/АБСЕ і Венецыянскай Камісіі застаўся без увагі; захоўваецца неабходнасць ва ўсебаковай рэформе ў супрацоўніцтве з міжнароднымі партнёрамі як частцы больш шырокага працэса дэмакратызацыі. Асноўныя недахопы ўключаюць незбалансаванасць складу выбарчых камісій, якія знаходзяцца пад моцным уплывам з боку выканаўчай улады, і недастатковую празрыстасць працэсу; неабгрунтаваныя абмежаванні правоў кандыдатаў; недахоп працэдурных механізмаў забеспячэння бяспекі падчас датэрміновага галасавання і галасавання на даму; няясныя рэгуляванні, якія тычацца скаргаў і заяў. Больш за тое, існуе тэндэнцыя да празмерна фармальнай інтэрпрэтацыі заканадаўства, калі ўсё, што не адназначна дазволена, забаронена.

Існуюць празмерныя абмежаванні фундаментальных правоў, уключаючы са свабодой асацыяцыі, слова і сходаў. Абмежаванні ўключаюць шырокія дыскрэцыйныя паўнамоцтвы для адмовы ў рэгістрацыі альбо адмены рэгістрацыі палітычных партый і грамадскіх аб'яднанняў; крыміналізацыю незарэгістраванай дзейнасці і фінансавання з-за мяжы праваабарончых арганізацый; крымінальную і адміністрацыйную адказнасць за дэфамацыю, паклёп і абразу, а таксама заклікі або дзеянні, накіраваныя на зрыў, адмену або перанос выбараў; грувацкую працэдуру правядзення публічных мерапрыемстваў; і непрапарцыйныя пакаранні за правядзенне несанкцыянаваных мітынгаў.⁹

⁵ Заканадаўчая база таксама змяшчае Закон аб сродках масавай інфармацыі, аб масавых мерыпрыемствах, аб палітычных партыях, аб зваротах грамадзянаў, Крымінальны кодэкс, Кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях, Грамадзянска-працэсуальны кодэкс, а таксама пастановы ЦВК.

⁶ Міжведамасная экспертная рабочая група была заснавана пастановай ЦВК і складаецца з аднаго чальца ЦВК, дэпутатаў Нацыянальнага Сходу, прадстаўнікоў сакратарыяту Палаты Прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі, Міністэрства юстыцыі, Міністэрства замежных спраў, Міністэрства інфармацыі і Нацыянальнага цэнтра заканадаўства і прававых даследаванняў.

⁷ Пастановы ЦВК 9, 10 ад 17 мая 2016 г., 18, 20, 21, 22 ад 8 чэрвеня 2016 г.

⁸ Гл. [усе папярэднія справдаздачи БДПЧ/АБСЕ па Беларусі](#), а таксама [Сумеснае меркаванне БДПЧ/АБСЕ і Венецыянскай камісіі](#) па папраўках у Выбарчы кодэкс Рэспублікі Беларусь.

⁹ Гл. [Справаздачу спецыяльнага дакладчыка па сітуацыі з правамі чалавека ў Беларусі](#) ад 21 красавіка 2016 г., Справаздачы Рабочай групы Рады ААН па Правах Чалавека ў Агульным перыядычным аглядзе Беларусі [2015 А/НRC/30/3](#), а таксама [2010/А/НRC/15/16 Сумеснае меркаванне БДПЧ/АБСЕ і Венецыянскай камісіі па закону аб масавых мерапрыемствах у Рэспубліцы Беларусь](#).

Выбарчая адміністрацыя

Падрыхтоўка і правядзенне выбараў ажыццяўлялася з дапамогай чатырохузроўневай сістэмы выбарчых камісіяў, якая складаецца з ЦВК, 6 абласных і Мінскай гарадской тэрытарыяльных выбарчых камісій (ТВКі), 110 акружных выбарчых камісій (АВКі) і 5 971 участкавых выбарчых камісій (УВКі). Упершыню ТВКі ажыццяўлялі нагляд за дзейнасцю УВКі і АВКі і разглядалі скаргі супраць прынятых імі рашэнняў. Тэхнічныя пытанні, звязаныя з выбарамі, вырашаліся эфектыўна і згодна з вызначанымі законам тэрмінамі. Былі арганізаваныя трэнінгі для чальцоў АВКі і УВКі, а таксама розныя адукацыйныя мерапрыемствы для выбаршчыкаў. Жанчыны складаюць значную частку выбарчай адміністрацыі: 71 працэнт чальцоў УВКі, 57 працэнтаў – АВКі і 39 працэнтаў – ТВКі. Чатыры з 12 чальцоў ЦВК з'яўляюцца жанчынамі, у тым ліку Старшыня.

ЦВК з'яўляецца пастаянна дзеючым выбарчым органам з пяцігадовым мандатам і складаецца з дванаццаці чалавек, у той час як камісіі больш нізкага ўзроўня – часовыя органы, якія прызначаюцца для кожных выбараў асобна. Шэсць чальцоў ЦВК прызначаюцца прэзідэнтам і шэсць – Саветам Рэспублікі, што ставіць пад сумнеў аўтаномнасць выбарчай адміністрацыі.¹⁰ Ад моманту абвешчання выбараў, ЦВК прыняла 18 пастановаў, апублікаваных на іх вэб-сайце. ЦВК правяла чатыры публічныя паседжанні, адкрытыя для назіральнікаў і прадстаўнікоў сродкаў масавай інфармацыі. Рашэнні ў большасці былі прынятыя адзінагалосна і без грунтоўных абмеркаванняў. Увесь аб'ём працы быў фактычна раздзелены паміж супрацоўнікамі ЦВК і двума чальцамі ЦВК, у той час як астатнія чальцы не былі цалкам уцягнутыя ў працу. Старшыня ЦВК зрабіла некалькі перадузятых заяў і скампраментавала вобраз бесстароннасці выбарчай адміністрацыі.¹¹

Чальцы ТВКі, АВКі і УВКі вылучаюцца палітычнымі партыямі, грамадскімі арганізацыямі, працоўнымі калектывамі і ініцыятыўнымі групамі з мінімальнай колькасцю ў дзесяць выбаршчыкаў. Згодна з законам, дзяржаўныя служачыя могуць складаць не больш за адну траціну членаў камісіі, а не менш за адну траціну членаў ТВК і УВК павінна быць вылучана палітычнымі партыямі і грамадскімі аб'яднаннямі, прычым ад кожнага вылучаючага суб'екта можа быць толькі адзін чалец у камісіі. Нягледзячы на тое, што формула складу палітычнай партыі дазваляе палітычным партыям і іншым вылучаць чальцоў, гэта не гарантуе іх прызначэнне і, як вынік, плюралістычны склад камісій.¹² Больш за тое, ЦВК вызначыла “прафесійныя і палітычныя якасці” вылучэнца ў якасці крытэраў для ўдзелу ў выбарчай камісіі. Гэтае паняцце было прадметам рознабаковай інтэрпрэтацыі мясцовымі ўладамі, якія заяўлялі, што прыярытэтам для адбору з'яўляліся заслугі, а не дасягненне палітычнай

¹⁰ Гл. [Сумеснае меркаванне БДПЧ/АБСЕ і Венецыянскай камісіі па папраўках у Выбарчы кодэкс Рэспублікі Беларусь](#).

¹¹ Напрыклад, Старшыня ЦВК у сваім [інтэрв'ю тэлеканалу СТБ](#) 18 жніўня 2016 г. адзначыла: “Паколькі палітычныя партыі змагаюцца за ўладу, асабліва апазіцыйныя. І яны прымуць каго заўгодна. Для іх няважна, ці ў гэтай асобы добрая рэпутацыя. Самае галоўнае – штыкі (людзі). Такім чынам, сярод штыкоў сустракаюцца вельмі дзіўныя людзі, незвычайныя. Не заўсёды адэкватныя”. Старшыню ЦВК таксама працытавала агенцтва [Інтэрфакс](#) 15 жніўня 2016 г., калі яна сказала, што “апазіцыя рыхтуецца да паразы; таму ім трэба дыскрэдытаваць выбарчую сістэму”.

¹² [Сумеснае меркаванне БДПЧ/АБСЕ і Венецыянскай камісіі](#) назвала гэта “вялікім недахопам у заканадаўстве”.

рэпрэзентатыўнасці.¹³ Толькі невялікая колькасць чальцоў камісіяў была вылучаная органамі апазіцыі.¹⁴

АВКі агулам не праводзілі публічных паседжанняў і іх праца ў значнай ступені падтрымоўвалася мясцовымі выканаўчымі ўладамі. Амаль усе АВКі знаходзіліся ў памяшканнях мясцовых уладаў. Службовыя асобы альбо працаўнікі мясцовых уладаў часта з'яўляліся чальцамі АВКаў, у тым ліку займалі ў іх кіруючыя пасады.¹⁵ У некалькіх выпадках трэнінгі для АВКаў і УВКаў праводзіліся з удзелам высокапастаўленых прадстаўнікоў мясцовых выканаўчых уладаў, якія таксама з'яўляліся чальцамі АВК.¹⁶ Такая практыка выклікала пытанні адносна незалежнасці выбарчай адміністрацыі ад выканаўчай улады.¹⁷ Большасць палітычных партый прайнфармавалі МНВ БДПЧ/АБСЕ аб тым, што яны не бачаць сэнсу ў вылучэнні ў чальцы АВКаў, як гэта прадугледжана законам.¹⁸

Рэгістрацыя выбаршчыкаў

Грамадзяне, дасягнуўшы да дня альбо ў дзень выбараў 18 год, маюць права прагаласаваць на ўчастку па месцы іх жыхарства. Выбарчым кодэксам вызначана, што ў галасаванні не прымаюць удзел грамадзяне, прызнаныя судом па законе абмежаванымі ў праве або дзездольнасці, асобы, якія ўтрымліваюцца ў месцах пазбаўлення волі і асуджаныя ў крымінальным парадку, асобы, якія ўтрымліваюцца за кратамі міліцыяй, і знаходзяцца ў папярэднім затрыманні, незалежна ад цяжкасці зробленага злачынства і тэрміна пакарання, што кідае выклік прынцыпу прапарцыянальнасці.¹⁹ 23 жніўня ЦВК гэта часткова вырашыла, прыняўшы пастанову, якая надала выбарчыя правы грамадзянам пад арыштам на тэрмін да трох месяцаў.

Не існуе цэнтралізаванага рээстра выбаршчыкаў, што па сутнасці выключае магчымасць перакрываючай праверкі паўторных рэгістрацый. Спісы выбаршчыкаў складаюцца і абнаўляюцца АВКамі на падставе дадзеных, атрыманых ад мясцовых уладаў. Ад 26 жніўня

¹³ Гл. 25 параграф [Сумеснай заявы БДПЧ/АБСЕ і Венецыянскай камісіі](#), згодна з якім: “Высоўваць патрабаванні па пэўных адукацыйных альбо нават прававых кваліфікацыях – рыса некаторых палітычных сістэм, але, як правіла, можа быць непрактычным для камісій на ўсіх узроўнях. Калі чальцы павінны выбірацца на падставе такіх крытэраў, як адукацыя альбо прававыя кваліфікацыі, тады такія крытэры павінны быць ясна акрэсленыя ў заканадаўстве, каб рашэнні аб выбары маглі быць аб'ектыўна абаснаваныя і, калі неабходна, абскарджаныя.”

¹⁴ Прадстаўнікі апазіцыйных партыяў склалі толькі 0,1 працэнта чальцоў УВКаў. Ва УВКі ўвайшлі толькі 53 з 514 вылучаных з чатырох апазіцыйных партый – Беларускага Народнага Фронта, Партыі левых “Справядлівы свет”, Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя “Грамада” і Аб'яднанай грамадзянскай партыяй; 3 356 з 3 463 з вылучаных астатнімі палітычнымі партыямі і 24 082 з 25 546 з вылучаных грамадскімі аб'яднаннямі, фінансаванымі дзяржавай.

¹⁵ У 92 з 110 АВКаў па меншай меры адну з трох ключавых пасадаў (старшыня, намеснік старшыні, сакратар) займаў прадстаўнік мясцовай ўлады.

¹⁶ Гэта было заўважана падчас назірання, напрыклад, у Мінску і Гомелі. Адзін трэнінг (для АВКаў 91, 92 і 93) праводзіўся на чале з высокапастаўленай службовай асобай Завадскога раёна г. Мінска, які не з'яўляўся чальцом АВК.

¹⁷ Згодна з законам, мясцовыя выканаўчыя ўлады прызначаюць і падначальваюць прэзідэнта.

¹⁸ БНФ вылучыў 8, а РППС – 5 асобаў. АГП, БСДП-Г, КПБ і Беларуская партыя левых “Справядлівы свет” не вылучылі ніводнай асобы.

¹⁹ Згодна з пунктам 7.3 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 года, краіны-удзельніцы “гарантуюць дарослым грамадзянам усеагульнае і роўнае выбарчае права”, а паводле пункта 24, абмежаванне правоў і свабодаў павінна быць “строга суразмерна прызначэнню гэтага закона”. Гл. Таксама пункт 14 Заўваг агульнага парадку 25, прынятых Камітэтам па правах чалавека і Частку I.1.1.1.d.iii Кодэкса добрых практык у выбарчых пытаннях Венецыянская камісія Рады Еўропы 2002 г. (Кодэкс добрых практык)

спісы выбаршчыкаў будуць даступныя на выбарчых участках, пасля чаго выбаршчыкі змогуць правесці сваю рэгістрацыю ў спісе і звярнуцца з запытам унесці змены. Выбаршчыкі могуць быць зарэгістраваныя перад і ў дзень выбараў шляхам прадстаўлення доказу рэгістрацыі і без пастановы суда, што не забяспечвае супраць множнага галасавання.²⁰ Спісы выбаршчыкаў недасяжныя для публічнай праверкі назіральнікамі і іншымі зацікаўленымі асобамі. 24 сакавіка ЦВК аб'явіла лічбу зарэгістраваных выбаршчыкаў па кожнай акрузе, агульнай колькасцю ў 6 999 696 чалавек па ўсёй краіне, у тым ліку у тым ліку 4 403 па-за межамі Беларусі.

Рэгістрацыя кандыдатаў

Выбаршчыкі, не маладзейшыя за 21 год на момант выбараў, і якія пастаянна пражываюць на тэрыторыі Беларусі, могуць быць кандыдатамі ў выбарах. Асобы з непагашанай судзімасцю не могуць удзельнічаць у якасці кандыдатаў, што з'яўляецца дыспрапарцыянальным абмежаваннем выбарчых правоў.²¹ Кандыдат можа быць вылучаны палітычнай партыяй, працоўным калектывам, ініцыятыўнай групай з дзесяці выбаршчыкаў пры ўмове збору 1 000 подпісаў у падтрымку, альбо з дапамогай больш за аднаго з вышэйназваных спосабаў.

З 630 вылучаных кандыдатаў было зарэгістравана 521, а 16 знялі свае кандыдатуры перад рэгістрацыяй.²² Нягледзячы на агульны рост колькасці кандыдатаў, заканадаўчыя падставы для рэгістрацыі кандыдатаў дазволілі селектыўнае ўжыванне. Дзевяноста тром вылучэнцам было адмоўлена ў рэгістрацыі, з якіх 38 вылучэнцаў не былі зарэгістраваныя з-за недакладнасцяў у сваіх фінансавых дэкларацыях, 34 – з-за недастатковай колькасці сабраных сапраўдных подпісаў, 17 – з-за немагчымасці здаць неабходныя дакументы, 2 – з-за наяўнасці непагашанай судзімасці, 1 – з-за атрыманага папярэджання і 1 – на падставе нязгоднасці з патрабаваннем пастаяннага пражывання. АВКі і суды адмянілі 4 з 34 абкарджаных адмоваў у рэгістрацыі. У дадатак, 40 зарэгістраваных кандыдатаў пазней знялі свае кандыдатуры. Агулам, 308 з 484 кандыдатаў у дэпутаты былі вылучаныя дзевяццю палітычнымі партыямі.²³ Большасць кандыдатаў, вылучаных працоўнымі калектывамі і ініцыятыўнымі групамі былі сябрамі грамадскіх аб'яднанняў, у тым ліку фінансаваных дзяржавай.²⁴ У ніводнай акрузе не было безальтэрнатыўнага кандыдата.

З 129 зарэгістраваных жанчын-кандыдатаў 114 прынялі ўдзел у выбарах. Не існуе спецыяльных мер па павелічэнню ўдзелу жанчын, а вылучаючыя органы не маюць абавязку вылучаць жанчын-кандыдатаў, што разыходзіцца з папярэднімі рэкамендацыямі БДПЧ/АБСЕ.

²⁰ Частка I.1.1.2 iv Кодэкса добрых практык рэкамендуе: “у любым выпадку рэгістрацыя выбаршчыкаў у день выбараў на выбарчым участку не павінна быць дазволена”.

²¹ Частка I.1.d Кодэкса добрых практык рэкамендуе, што “пазбаўленне права ўдзельнічаць у выбарах павінна асновывацца на асуджэнні ў сур'ёзным правапарушэнні”.

²² З 521 зарэгістраванага кандыдата 298 было вылучана палітычнымі партыямі, 24 – працоўнымі калектывамі і 77 – ініцыятыўнымі групамі. Восемдзсят дзевяць кандыдатаў былі вылучаныя і ініцыятыўнымі групамі, і працоўнымі калектывамі, 21 – і ініцыятыўнымі групамі, і палітычнымі партыямі, а 12 – усімі трыма спосабамі.

²³ У дадатак, кандыдаты, звязаныя з грамадскім аб'яднаннем “Рух ‘За Свабоду’”, незарэгістраванай кампаніяй “Тавары праўду!” і Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыяй былі вылучаныя ініцыятыўнымі групамі, палітычнымі партыямі, альбо абодвума шляхамі.

²⁴ Восемдзсят чатыры кандыдаты былі сябрамі грамадскага аб'яднання “Белая Русь”, якое заявіла, што падтрымала пятнаццаць дадатковых кандыдатаў. Шэраг кандыдатаў былі сябрамі Беларускага Рэспубліканскага Саюза Моладзі (БРСМ) і іншых грамадскіх аб'яднанняў, фінансаваных дзяржавай.

АВКі адказваюць за рэгістрацыю кандыдатаў і валодаюць шырокімі паўнамоцтвамі па адмаўленню ў вылучэнні кандыдатаў.²⁵ АВКі вельмі часта ўжывалі занадта абмяжоўваючую інтэрпрэтацыю закона і фармалісцкі падыход, калі не дазвалялі вылучэнцам выправіць недахопы ў сваіх заяўках, уключна з дэкларацыямі аб маёмасці і даходах, як гэта прадугледжана законам.²⁶

Правілы па праверцы подпісаў няясныя, і дазваляюць АВКам прымаць адвольныя рашэнні, якія не могуць быць абскарджаныя.²⁷ Супрацьлегла з добрай практыкай, АВКі павінны былі праверыць толькі узор атрыманых подпісаў у падтрымку.²⁸ Грамадзянскія назіральнікі праінфармавалі МНВ БДПЧ/АБСЕ, што ім не дазволілі назіраць большую частку аспектаў рэгістрацыі кандыдатаў, у тым ліку праверку подпісаў і фінансавых дэкларацый, памяншаючы такім чынам упэўненасць удзельнікаў выбарчага працэсу ў яго асноўных аспектах. Такім чынам, прававыя нормы, рэгулюючыя працэс рэгістрацыі кандыдатаў і іх выкананне, дазваляюць прымаць выбарачныя і адвольныя рашэнні, ствараючы недастатковую празрыстасць і дыспрапарцыянальныя і неразумныя перашкоды для кандыдатаў, што супярэчыць параграфам 7.5 і 24 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 года і іншым міжнародным стандартам і добрым практыкам.²⁹

Умовы правядзення выбарчай кампаніі

Кампанія распачалася пасля рэгістрацыі кандыдатаў, якая завяршылася 11 жніўня і скончылася апоўначы 10 верасня. Яна праходзіла ў вельмі рэгуляваным асяроддзі. Кандыдаты і іх давераныя асобы маглі праводзіць публічныя сходы пасля інфармавання адпаведнага ўзроўню мясцовых уладаў, якія таксама вызначаюць месцы для правядзення выбарчых мерапрыемстваў

²⁵ Згодна з Артыкулам 68.1 Выбарчага кодэксу, падставы для абавязковай адмовы ў рэгістрацыі ў кандыдаты ўключаюць: непагашаная судзімасць; недахоп дакументаў, неабходных для рэгістрацыі; ужыванне замежнага фінансавання і недастатковая колькасць сапраўдных сабраных подпісаў. Падставы для магчымай адмовы ў рэгістрацыі ў кандыдаты ўключаюць у сябе: недакладныя дэкларацыі аб даходах і маёмасці; злоўжыванне службовым становішчам ў выбарчых мэтах; злоўжыванне адміністрацыйных рэсурсаў; узнагароджванне выбаршчыкаў і прымушэнне ў працэсе збору подпісаў, а таксама паўторныя папярэджанні кандыдата альбо ініцыятыўнай групы.

²⁶ Такія недахопы уключаюць афіцыйна не засведчаныя дакументы, хаця не існуе юрыдычнага патрабавання аб засведчанні, граматычныя памылкі ў дакументах альбо немагчымасць падаць копію статута вылучаючай палітычнай партыі. Артыкул 66 Выбарчага кодэксу дазваляе кандыдатам рабіць праўкі ў дэкларацыях аб даходах і маёмасці, але АВКі не абавязаныя інфармаваць кандыдатаў аб памылках і недакладнасцях.

²⁷ АВКі правяраюць 20% з мінімальна неабходнай колькасці подпісаў (200 з 1 000). Калі больш за 30 (15%) з'яўляюцца несапраўднымі, АВКі правяраюць дадатковыя 150 (15 працэнтаў з 1 000). Калі агульная лічба несапраўдных подпісаў перавышае 53 (15% з 350 правяраных подпісаў), у рэгістрацыі адмаўляецца, нават калі патэнцыйны кандыдат мае больш за 1 000 подпісаў.

²⁸ Частка I.1.1.2 iv Кодэкса добрых практык сведчыць, што працэс праверкі подпісаў павінен кіравацца яснымі правіламі, ахопліваць усе подпісы і, як толькі ўстаноўлена, што неабходная колькасць подпісаў была сабраная, астатнія подпісы не павінны правярацца. Гл. таксама [Ацэнка Еўрапейскага суда па правах чалавека Таіраў супраць Азербайджана, канчатковая ацэнка 2015/09/11](#).

²⁹ Параграф 7.5 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 года прадугледжвае, што дзяржавы-ўдзельніцы паважаюць права грамадзян дамагацца палітычных ці грамадскіх правоў без дыскрымінацыі. Параграф 15 Агульнага Заўвагі агульнага парадку № 25 Камітэта Арганізацыі Аб'яднаных Нацый па правах чалавека да Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах (МПГПП), які сцвярджае, што “любыя абмежаванні права ўдзельнічаць у выбарах... павінны быць абгрунтаванымі па аб'ектыўных і разумных крытэрах”. Частка I.1.1.1.d.iii Кодэкса добрых практык сцвярджае, што прынцып прапарцыянальнасці павінен выконвацца, калі асоба пазбаўляецца права быць абранай.

і размяшчэння матэрыялаў выбарчай кампаніі.³⁰ Варта адзначыць, што станоўчым момантам было выкананне шматлікімі мясцовымі ўладамі інструкцый ЦВК, якія датычылі больш спрыяльнага размеркавання публічных пляцовак. Некаторыя кандыдаты паскардзіліся МНВ БДПЧ/АБСЕ, што іх супернікі загадзя браніравалі пляцоўкі на працяглыя перыяды часу, а некаторыя вызначаныя пляцоўкі былі непадыходзячымі для мэтай перадвыбарчай агітацыі.³¹

АВКі складаюць дадзеныя публікуюць інфармацыйныя плакаты аб кандыдатах, якія распаўсюджваюцца сярод выбаршчыкаў і размяшчаюцца ўнутры выбарчых участкаў і на вызначаных пляцоўках. Некалькі кандыдатаў крытыкавалі практыку стандартызацыі бяграфічных звестак без магчымасці іх рэдагавання самімі кандыдатамі.³² Упершыню інфармацыя аб судзімасцях была ўключана ў агульныя інфармацыйныя плакаты і патэнцыйна стыгматызавалі кандыдатаў. Шэраг друкарняў адмовіліся друкаваць матэрыялы, замоўленыя кандыдатамі, альбо затрымалі друкаванне, чакаючы спецыяльнага дазволу з АВК.³³

Назіральнікі МНВ БДПЧ/АБСЕ адзначылі некалькі выпадкаў выкарыстоўвання адміністрацыйных рэсурсаў, вынікам чаго былі няроўныя магчымасці для кандыдатаў. Напрыклад, некалькі суразмоўцаў МНВ БДПЧ/АБСЕ сцвердзілі, што кандыдаты, вылучаныя працоўнымі калектывамі, карысталіся прывілеяваным доступам да дзяржаўных прадпрыемстваў і дзяржаўных устаноў для арганізацыі мерапрыемстваў, якія ў некаторых выпадках наведваліся іх працаўнікамі пад прымусам.³⁴ Некаторыя чальцы парламента, якія балатаваліся паўторна, выкарыстоўвалі вэб-сайт парламента з мэтай агітацыі.³⁵ Многія чальцы АВКаў і УВКаў выконвалі ролю пасярэднікаў на агітацыйных мерапрыемствах, дзе яны паказвалі перадзятае стаўленне да некаторых кандыдатаў падчас такіх сустрэч.³⁶ Такія выпадкі супярэчаць Артыкулу 73 Выбарчага кодэксу і параграфу 7.6 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 года.

Кандыдаты атрымалі некалькі папярэджванняў ад АВКаў, у тым ліку за непаведамленне аб агітацыйных мерапрыемствах, неўключэнне выхадных дадзеных на агітацыйных матэрыялах і за тое, што не ўзялі водпуск з месцаў свайго працаўладкавання падчас кампаніі, што з'явілася адной з прычын пазбаўлення рэгістрацыі.³⁷ Шэраг кандыдатаў таксама атрымалі адміністрацыйныя штрафы за ўдзел у несанкцыянаваных мерыпрыемствах падчас перыяду агітацыі.³⁸ Некаторыя суразмоўцы МНВ БДПЧ/АБСЕ адзначылі, што нядаўні арышт і пераследванне падазраванага ва ўдзеле ў паслявыбарчых пратэстах у снежні 2010 г., а таксама здыманне працэсу збору подпісаў і агітацыйных мерапрыемстваў на камеры, што таксама было

³⁰ У дадатак, кандыдаты могуць выкарыстоўваць асабістыя сродкі для арэнды памяшканняў. Памяшканні павінны забяспечвацца кандыдатам на роўных умовах.

³¹ Першае было адзначана ў Мінску і Оршы, апошняе – у Віцебску і Оршы.

³² Кандыдат з Оршы, лідар Беларускай партыі левых “Справядлівы свет”, склаў у АВК скаргу аб выдаленні частак яго біяграфіі з інфармацыйнага плакату АВК. Пра падобныя сітуацыі была атрыманая інфармацыя з Магілёва, Гомеля і Пінска.

³³ Паведамлена з Мінска і Магілёва.

³⁴ Паведамлена з Мінска, Слуцка, Оршы, Магілёва, Бабруйска, Гомеля і Пінска.

³⁵ Паведамлена з Баранавічаў, Брэста, Гомеля, Гродна, Мозыра, Мінска і Віцебска.

³⁶ Паведамлена з Мінска, Бабруйска, Магілёва, Мозыра і Баранавічаў

³⁷ Кандыдат ад ЛДПБ з акругі №12 быў пазбаўлены рэгістрацыі з-за таго, што не ўзяў водпуск.

³⁸ Кандыдат ад АГП у Мінску атрымаў агулам тры штрафы, у тым ліку адзін падчас збірання подпісаў. У дадатак, тры іншыя кандыдаты былі абвінавачаныя ва ўдзеле ў несанкцыянаваным мерапрыемстве падчас збору подпісаў. Абвінавачванні пазней былі знятыя, але расследаванне было зноў распачата за тыдзень перад выбарамі.

заўважана МНВ БДПЧ/АБСЕ, служаць таму, каб запужаць кандыдатаў і выбаршчыкаў.³⁹ Гэтыя практыкі выклікалі непакой аб здольнасці выбаршчыкаў аддаваць свае галасы “без страху перад адплатай”, як гэта прадугледжана параграфам 7.7 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 года.

Агульны нізкі ўзровень бачнасці перадвыбарчай кампаніі і відавочная незацікаўленасць грамадства ў выбарах, пацверджаная часткова і абмежаваным удзелам у 25 манітараваных агітацыйных мерапрыемствах, выклікалі непакой адносна здольнасці выбаршчыкаў зрабіць свядомы выбар. Шмат кандыдатаў не праводзілі перадвыбарчай агітацыі, што выклікала сумневы адносна іх сапраўднасці сярод некаторых суразмоўцаў МНВ БДПЧ/АБСЕ.⁴⁰ Метады агітацыі ўключаюць арганізацыю пікетаў і невялікіх сустрэч з выбаршчыкамі, размяшчэнне плакатаў у вітрынах крамаў, а таксама раздаванне агітацыйных улётак падчас абыходу выбаршчыкаў па дамах. На працягу двух апошніх тыдняў перад днём выбараў з’явілася невялікая колькасць білбордаў. Публікацыя апытанняў грамадскай думкі забароненая на працягу пяці дзён перад днём выбараў.⁴¹

Нягледзячы на тое, што закон дазваляе свабоднае і поўнааб’ёмнае абмеркаванне выбарчых праграм, падчас свайго выступу на “*Беларусь – 1*” 18 жніўня Старшыня ЦВК перасцерагла кандыдатаў ад агітацыі на базе платформы адпаведнай палітычнай партыі, заклікаючы засяродзіцца на праблемах адпаведнай акругі.⁴² Некаторыя кандыдаты выказалі нізкі ўзровень упэўненасці ў сумленнасці выбарчага працэсу і адзначылі, што яны ўдзельнічаюць у першую чаргу дзеля таго, каб выкарыстаць магчымасць распаўсюдзіць свае погляды, якая адсутнічае па-за перыядам агітацыі. Партнёры па правацэнтрысцкай кааліцыі, прадстаўляючы апазіцыйныя АГП, РЗС і незарэгістраваную БХД апублікавалі заяву, падпісаную больш за 70 кандыдатамі і асуджаючую працэс правядзення выбараў, абмежаваную ролю парламента і пастаяннае падаўленне сабоды сходаў, аб’яднанняў і выказванняў.⁴³

Фінансаванне кампаніі

Цяперашнія парламенцкія выбары – першыя, якія ня маюць наўпроставага дзяржаўнага фінансавання, даступнага кандыдатам, і некалькі суразмоўцаў МНВ БДПЧ/АБСЕ назвалі недахоп фінансавання ў якасці сур’ёзнай перашкоды праводзіць перадвыбарную агітацыю. Кандыдаты могуць карыстацца сваімі асабістымі сродкамі альбо атрымоўваць прыватныя ахвяраванні на кампанію, у памеры да 105 BYN ад фізічнай асобы, да 210 BYN – ад юрыдычнай.⁴⁴ Агульная сума выдаткаў аднаго кандыдата не павінны перавышаць 21 000 BYN. Усе фінансавыя транзакцыі павінны праводзіцца праз прызначаная выбарчыя фонды. Амаль палова кандыдатаў не адкрыла прызначаных выбарчых рахункаў, што з’яўляецца патрабаваннем, калі ў кампаніі выкарыстоўваюцца асабістыя сродкі. ТВКі, АВКі і фінансавыя інстытуты мелі мандат на манітараванне сродкаў кампаніі. Банкі павінны былі штотыдзень дасылаць справаздачы аб фінансавых транзакцыях у АВКі, але гэта інфармацыя не заўсёды публікавалася, як гэта прадугледжана законам. Большасць кандыдатаў перадалі свае

³⁹ Паведамлена з Мінска, Гомеля і Пінска. У чэрвені 2016 г. яшчэ адзін падазраваны ва ўдзеле ў пратэстах снежня 2010 г. быў арыштаваны і абвінавачаны ў масавых беспарадках.

⁴⁰ Паведамлена з Мінску, Віцебску, Магілёва, Гомеля, Пінска і Брэста.

⁴¹ Незалежная сацыялагічная ўстанова НІСЭПД, якая працавала у Літве ад моманту пазбаўлення яе рэгістрацыі ў Беларусі ў 2005 г., спыніла ўсю сваю дзейнасць на пачатку жніўня пасля трансляцыі праграмы на канале “*Беларусь – 1*”, дзе сцвярджалася, што вынікі апытанняў былі сфабрыкаваныя.

⁴² Глядзі [заяву Старшыні ЦВК на tut.by](#).

⁴³ Глядзі [Заяву Кааліцыі Правацэнтрыстаў](#).

⁴⁴ 1 EUR каштуе прыблізна 2.18 BYN.

фінансавыя справаздачы за дзесяць дзён да выбараў, згодна з законам. АBKі маглі адмяніць рэгістрацыю кандыдата, які выдаткаваў больш за 20 працэнтаў ад ліміту альбо выкарыстоўвае фінансаванне па-за вызначаных выдаткаў на кампанію. Нягледзячы на тое, што дабрачынным, рэлігійным і фінансаваным дзяржавай арганізацыям не дазваляецца ахвяраваць сродкі ў выбарчыя фонды, некалькі фінансаваных дзяржавай арганізацый удзельнічалі ў агітацыі за некаторых кандыдатаў.⁴⁵

Сродкі масавай інфармацыі

Медыя-асяроддзе характарызуецца абмежавальнымі прававымі рамкамі, якія пагражаюць свабодзе выказванняў і прэсы. Прадстаўніца АБСЕ па свабодзе ў СМІ заклікала ўлады Беларусі спрыяць працы журналістаў, не перашкаджаць іх дзейнасці і не запужваць іх, а таксама спыніць прыняцце абмежавальных мер у адносінах да журналістаў-фрылансераў.⁴⁶ Насуперак папярэднім рэкамендацыям БДПЧ/АБСЕ, Крымінальны кодэкс утрымоўвае палажэнні аб дэфамацыі, паклёпе і абразе, а таксама забараняе заклікаць да байкоту выбараў, што распаўсюджваецца таксама на анлайн-медыі. Міністэрства інфармацыі мае шырокія дыскрэцыйныя паўнамоцтвы на абмежаванне доступу да вэб-сайтаў без пастановы суда.

Прыватныя СМІ маюць абмежаванае значэнне і, на думку многіх суразмоўцаў МНВ БДПЧ/АБСЕ, часта падпадаюць пад ціск з боку ўладаў.⁴⁷ Газеты распаўсюджваюцца толькі праз дзяржаўныя сеткі, якія спрыяюць дзяржаўным друкаваным сродкам і паступова выключылі незалежныя друкаваныя медыі з рынку. Адносная адсутнасць незалежных вэшчальных СМІ і рост распаўсюджвання сеткі Інтэрнэт дазваляе анлайн-медыям павялічваць сваю ролю ў якасці альтэрнатыўных рэсурсаў палітычнай інфармацыі і інфармацыі, якая датычыць выбараў. Журналісты павінны мець акрэдытацыю Міністэрства замежных спраў, каб працаваць на замежныя і беларускія СМІ, працуючыя з-за мяжы, і не могуць працаваць адначасова на нацыянальныя і замежныя СМІ. Незалежныя журналісты, блогеры і фрылансеры не лічацца журналістамі і атрымоўваюць штрафы і падпадаюць пад ціск, калі яны працуюць з краіны без акрэдытацыі, і могуць быць абвінавачаныя за нелегальнае друкаванне і распаўсюджванне прадуктаў СМІ.⁴⁸

Назіральны савет па СМІ (НСС) кантралюе асвятленне выбарчай кампаніі ў СМІ, разглядае спрэчныя пытанні і выдае неабавязваючыя рэкамендацыі для ЦВК і СМІ па асвятленню кампаніі. НСС складаецца з васьмі чальцоў, шэсць з якіх прадстаўляюць дзяржаўныя СМІ і адзін – Беларускаю асацыяцыю журналістаў, і фармальна НСС узначальваецца першым намеснікам міністра інфармацыі. Савет правёў тры паседжанні, якія мадэраваліся Старшынёй ЦВК, якая не з'яўляецца чальцом НСС. Былі разгледжаныя чатыры скаргі па пытаннях СМІ, якія датычыліся выбарчых праграмаў кандыдатаў. Дзве з іх былі адхіленыя, а па двум былі дадзеныя рэкамендацыі.⁴⁹ У адрозненні ад міжнародных назіральнікаў, грамадзянскім

⁴⁵ Паведамлена з Мінска, Слуцка, Магілёва, Гомеля і Пінска.

⁴⁶ Гл. заявы Прадстаўніцы АБСЕ па свабодзе ў СМІ ад [22 снежня 2014 г.](#), [03 студзеня 2015 г.](#) і [27 студзеня 2016 г.](#)

⁴⁷ Адміністратыўныя метады ўключаюць: выбарчыя падаткавыя праверкі, занадта складаныя патрабаванні да ліцэнзавання і рэгістрацыі, адмовы ў рэгістрацыі, штрафы, абмежаваны доступ да анлайн-медыяў і папярэджванні.

⁴⁸ Закон аб СМІ вызначае журналіста як асобу, якая мае пастаянны кантракт з зарэгістраваным СМІ. (Артыкул 35 Закона аб СМІ, Артыкул 5 “Норм па акрэдытацыі замежных журналістаў у Беларусі” і Артыкул 22.9 Адміністратыўнага кодэкса).

⁴⁹ Абедзве рэкамендацыі былі накіраваныя галоўнаму рэдактару газеты «Гарадзенская праўда» за друкаванне матэрыялаў кампаніі перад рэгістрацыяй кандыдата.

назіральнікам не дазволілі наведаць паседжанні НСС. Склад НСС не запэўнівае ў бесстароннасці, а недахоп сістэматычнага маніторынгу СМІ не запэўнівае ў яго эфектыўнасці.

З 11 жніўня па 11 верасня МНВ БДПЧ/АБСЕ ажыццяўляла колькасны і якасны маніторынг асвятлення кампаніі, ахопліваючы 11 СМІ. У дадатак, яна таксама маніторыла змест 10 асноўных навісных анлайн-парталаў.⁵⁰ У манітараваных дзяржаўных медыя, акрамя бясплатнага эфіра, асвятленне агітацыі кандыдатаў літаральна адсутнічала ў навінах і палітычных праграмах. У прайм-тайме кандыдаты ўзгадваліся калектыўна без спасылак на іх імёны. Асвятленне выбараў было сфакусавана на працэдурных аспектах выбарчага працэсу і працы выбарчай адміністрацыі, а таксама Прэзідэнта. Па-за бясплатным эфірам, нададзеным кандыдатам, манітараваныя дзяржаўныя тэлевізійныя каналы прысвяцілі 83% сваіх навінаў асвятленню дзейнасці Прэзідэнта і дзяржаўных службоўцаў, 16% - дзейнасці ЦВК і 1% - дзейнасці усіх кандыдатаў. У сваю чаргу, манітараваныя прыватныя СМІ, у тым ліку анлайн-медыя асвятлілі кампанію разнастайнай інфармацыяй па найбольш выбітных палітычных асобах і падзеях.

Згодна з пастановамі ЦВК, бясплатны эфірны час для запісаных зваротаў і дэбатаў мусіць быць прадастаўлены ўсім кандыдатам у вяршальных СМІ з моманту іх рэгістрацыі. Усе бясплатныя звароты былі завершаныя да 2 верасня, што значна скараціла перыяд агітацыі праз гэты канал. 70 кандыдатаў не скарысталіся бясплатным эфірным часам, а некаторым было адмоўлена ў вяршанні.⁵¹ Дэбаты дэманстраваліся па 9 верасня; ў іх прынялі удзел 227 кандыдатаў. Некаторыя пячатныя СМІ рэдагавалі праграмы некаторых кандыдатаў ці адмаўляліся іх друкаваць.⁵² Больш за тое, расклад бясплатнага эфіра і дэбатаў не быў даступны ў большасці вяршальных СМІ. Бясплатныя звароты кандыдатаў не вяршаліся онлайн і не былі даступныя на сайтах вяршальнікаў. Выкананне правілаў па забяспячэнні бясплатнага эфіра звязіла магчымасць выбаршчыкаў да эфектыўнага атрымання інфармацыі пра кандыдатаў. Адсутнасць асвятлення агітацыі кандыдатаў у манітараваных тэлевізійных і радыё праграмах не забяспечыла электарату шырокага спектра палітычных поглядаў, якія неабходныя для таго, каб зрабіць інфармаваны выбар.

Скаргі і звароты

Выбарчы кодэкс ясна не прадугледжвае працэдуры складання скаргаў і зваротаў з адзінай іерархічнай структурай. Скаргі і звароты могуць складацца выбаршчыкамі, кандыдатамі, іх даверанымі асобамі, грамадскімі арганізацыямі, палітычнымі партыямі і назіральнікамі ў выбарчыя камісіі, суды і грамадскаму пракурору. Аднак, існуюць абмежаванні па тым, хто можа скласці скаргу, у залежнасці ад пытання. Дзеянні і рашэнні выбарчых камісіяў могуць быць абскарджаныя ў камісіях больш высокага ўзроўню, а шэраг з іх – у судах. Не ўсе рашэнні і дзеянні могуць быць абскарджаныя, у тым ліку адносна аспектаў рэгістрацыі кандыдатаў і

⁵⁰ Тэлеканалы “*Беларусь 1*”, “*ОНТ ТВ*”, “*СТВ*”; радыёканалы “*Першы нацыянальны канал Беларускага радыё*” і “*Еўрарадыё*” і газеты “*Советская Белоруссия*” (“*СБ – Беларусь Сёння*”), “*Звязда*”, “*Народная Воля*”, “*Комсомольская Правда в Белоруссии*” і “*БелГазета*”. Анлайн СМІ: *news.tut.by*, *belta.by*, *charter97.org*, *interfax.by*, *nn.by*, *euroradio.fm*, *sputnik.by*, *belaruspartisan.org*, *svaboda.org*, *naviny.by*.

⁵¹ *Беларусь 3* адмовіў у вяршанні двум кандытатам АГП.

⁵² Параграф 7.8 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 года абвяшчае, што дзяржавы-ўдзельніцы абавязваюцца “забяспечыць адсутнасць любых юрыдычных або адміністрацыйных бар’ераў для бесперашкоднага доступу да сродкаў масавай інфармацыі на недыскрымінацыйнай аснове для ўсіх палітычных групавак і асобаў, якія жадаюць прыняць удзел у выбарчым працэсе”. Глядзіце таксама параграф 20 Заўвагі агульнага парадку № 34 (2011) да артыкула 19 МПГП.

вынікаў выбараў. У першыню кандыдаты мелі магчымасць абскардзіць у судзе папярэджванні, накіраваныя супраць іх. Скаргі падаюцца і разглядаюцца на працягу трох дзён.⁵³ Скаргі, патрабуючы дадатковай праверкі, разгледжваюцца на працягу 10 дзён, у той час як скаргі, атрыманыя ў дзень выбараў, павінны быць разгледжаныя неадкладна.

У перадвыбарчы перыяд у выбарчыя камісіі, мясцовыя ўлады і суды былі накіраваныя 767 скаргаў, заяваў і зваротаў. Сярод іх, 38 скаргаў і 21 абскарджванняў датычылі адмовы ў рэгістрацыі кандыдатаў; чатыры адмовы былі адхіленыя судом. Акрамя таго, 24 скаргі былі пададзеныя супраць адмоваў у прызначэнні вылучэнцаў у склад выбарчых камісій; усе яны былі адхіленыя.⁵⁴ На дзеянні выбарчых камісій была пададзеная 191 скарга, 32 тычылі акрэдытацыі і дзейнасці назіральнікаў, 108 – парушэнняў у кампаніі, 222 – датэрміновага галасавання. Вярхоўны суд разгледзеў адно абскарджванне на пастанову Абласнога суда, якое тычыла падліку тэрмінаў падач скаргаў па пытаннях выбараў.⁵⁵

Звароты і скаргі ў ЦВК не абмяркоўваліся падчас публічных паседжанняў і разгледаліся працаўнікамі ЦВК. Нягледзячы на тое, што паседжанні АВКаў і слуханні ў судах праходзілі адкрыта з фармальным назіраннем за працэсам, у многіх выпадках разгляд скаргаў быў адзначаны фармальніцкім ужываннем права.⁵⁶ ЦВК публікавала статыстыку па пастановах, але не самі пастановы, як прадугледжана законам. Былі апублікаваныя некалькі рашэнняў ТВК і АВК па скаргах. Агулам, у цяперашнім механізме ўрэгулявання спрэчак адсутнічае празрыстасць і не запэўніваецца прававая абарона, што супярэчыць пункту 5.10 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 г. і Артыкулу 2.1 МПГПП.⁵⁷

Грамадзянскія і міжнародныя назіральнікі

Назіральнікі з ліку грамадзян могуць вылучацца палітычнымі партыямі, грамадскімі аб'яднаннямі, працоўнымі калектывамі і ініцыятыўнымі групамі. Кандыдаты не маюць права вылучаць назіральнікаў, але іх давераныя асобы могуць назіраць.⁵⁸ Прадстаўнікі міжнародных назіральных арганізацый не могуць быць акрэдытаваныя без папярэдняга запрашэння ўладаў.

Выбарчы кодэкс вызначае правы і абавязкі міжнародных і грамадзянскіх назіральнікаў, якія часта з'яўляюцца прадметам празмерна абмежоўваючай інтэрпрэтацыі выбарчай адміністрацыі. У адрозненне ад міжнародных назіральнікаў, назіральнікі з ліку грамадзян маюць права назіраць толькі ў выбарчых камісіях, дзе яны былі акрэдытаваныя. Назіральнікам не дазваляецца назіраць за ўсімі відамі дзейнасці камісій і аглядаць спісы выбаршчыкаў, яны

⁵³ Па меншай меры шэсць скаргаў былі не прынятыя судамі і выбарчымі камісіямі на падставе таго, што трохдзённы тэрмін для абскарджвання набываў моц у дзень дня пастановы, нягледзячы на тое, што Артыкул 150 Грамадзянска-працэсуальнага кодэкса вызначае, што гэты тэрмін пачынаецца ў першы працоўны дзень пасля прыняцця пастановы.

⁵⁴ Суды ацэньвалі толькі, ці прытрымліваліся мясцовыя выканаўчыя ўлады працэсуальных правілаў па вызначэнню чальцоў. Яны не ацэньвалі выкананне крытэраў вызначэння.

⁵⁵ Згодна з абскарджваннем, якое было пададзена кандыдатам, Вярхоўны суд пастанавіў, што трохдзённы тэрмін на падачу скаргаў пачынаецца неадкладна пасля прыняцця пастановы, што супярэчыць Артыкулу 150 Грамадзянска-працэсуальнага кодэкса.

⁵⁶ Напрыклад, Суд прызнаў недапушчальнай скаргу, пададзеную намеснікам старшыні палітычнай партыі.

⁵⁷ Параграф 5.10 Капенгагенскага дакумента АБСЕ 1990 г. вызначае права кожнага “на эфектыўныя сродкі прававой абароны ад адміністрацыйных рашэнняў дзеля гарантавання павагі фундаментальных правоў і запэўнівання прававой бесстароннасці”. Артыкул 2.1 МПГПП адзначае, што “кожная асоба, чые правы і свабоды вызначаныя тут як парушаныя, павінна мець права на прававую абарону”.

⁵⁸ Кандыдат можа мець да 15 давераных асобаў і таму не мае неабходнай колькасці, каб назіраць ва ўсіх УВКах яе/яго АВК.

не маюць права атрымліваць засведчаныя копіі пратаколаў УВК і АВК.⁵⁹ Нядаўнія пастановы ЦВК надалі назіральнікам права атрымліваць інфармацыю аб спісах выбаршчыкаў і магчымасць знаходзіцца бліжэй да стала, дзе адбываецца падлік галасоў, а таксама назіраць за перадачай пратаколаў УВК з вынікамі галасавання.

У выніку інклюзіўнага працэса акрэдытацыю атрымалі больш за 827 міжнародных і 32 105 мясцовых назіральнікаў.⁶⁰ Сярод іх, 24 000 прадстаўлялі фінансаваныя дзяржавай грамадскія аб'яднанні, якія таксама бралі ўдзел у агітацыі за праўладных кандыдатаў. “Права выбару” і “Праваабаронцы за свабодныя выбары” сталі самымі актыўнымі недзяржаўнымі арганізацыямі з агульнай колькасцю назіральнікаў каля 3 000. Гэтыя групы праводзілі доўгатэрміновае назіранне і публікавалі перыядычныя справаздачы аб сваіх высновах.

Датэрміновае галасаванне

Закон прадугледжвае датэрміновае галасаванне на працягу пяці дзён да дня выбараў, калі ўсе выбаршчыкі могуць галасаваць без якога-небудзь абгрунтавання.⁶¹ ММНВ назірала за апошнім днём датэрміновага галасавання на сістэматычнай аснове. У наведваемых УВК прысутнічалі, у сярэднім, два назіральнікі ад грамадскіх аб'яднанняў, у той час як грамадзянскія назіральнікі ад няўрадавых арганізацый прысутнічалі ў 10% УВК. Каля 35 грамадзянскім назіральнікам адмовілі ў доступе, выставілі з участка альбо пазбавілі акрэдытацыі.⁶²

Закон не прадугледжвае дастатковых працэсуальных гарантый. У 8% выпадкаў назіральнікі паведамлялі, што скрыня для галасавання не была надзейна апячатана, і ў 45%, што яна не была схаваная ў сейфе альбо металічнай скрыні, у адпаведнасці з патрабаваннямі закона. Насуперак закону, у 16% назіраных УВК рэгістравалі сукупную, а не штодзённую яўку ў штодзённых пратаколах, у 17% штодзённых пратаколы не былі размешчаныя на ўсеагульны агляд і каля 7% УВК не дазволілі назіральнікам зрабіць фатаграфіі з іх, што супярэчыць закону. Па заканчэнні датэрміновага галасавання, ЦВК абвясціла аб яўцы ў 31%. Яўка выбаршчыкаў была значна вышэй у УВК, прызначаных выбаршчыкам на дзяржаўных прадпрыемствах і грамадскіх установах, у тым ліку студэнцкіх інтэрнатах, дзе меліся пэўныя зацвярджэнні і заўвагі выбаршчыкаў аб прымусе галасаваць. У тых выпадках, калі назіральнікам было дазволена правяраць спісы выбаршчыкаў, колькасць подпісаў была значна ніжэй, чым яўка, абвешчаная УВК.

Дзень выбараў

Дзень выбараў прайшоў эфектыўным чынам, аднак падчас галасавання, падліку і з'яўдзення вынікаў былі адзначаныя сур'ёзныя працэдурныя памылкі і недахопы. Амаль што ўсе участкі былі своечасова адкрытыя. Агульная ацэнка працэсу адкрыцця участкаў была станоўчай, тым не менш, у 5% назіранняў скрыні датэрміновага галасавання былі апячатаныя неналежным чынам і ў 7% выпадкаў на ўчастках не быў вывешаны пратакол па датэрміновым галасаванні.

⁵⁹ У некалькіх выпадках назіральнікі з ліку грамадзян не змаглі наведаць увесь працэс рэгістрацыі ў кандыдаты, у тым ліку праверку подпісаў і фінансавых дэкларацый, а таксама паседжаннімі НСС.

⁶⁰ У прыватнасці, Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі (БРСМ) зарэгістраваў 6 170 назіральнікаў, Беларуская федэрацыя прафсаюзаў – 5 040, “Белая Русь” – 4 261, Беларускі саюз жанчын – 2 473, Беларускае грамадскае аб'яднанне ветэранаў – 3 070, Беларускі Хельсінскі камітэт – 53. Астатнія назіральнікі былі вылучаныя рознымі палітычнымі партыямі і грамадскімі аб'яднаннямі, працоўнымі калектывамі і ініцыятыўнымі групамі.

⁶¹ Датэрміновае галасаванне праводзіцца з аўторка па суботу і з 10.00-14.00 і 16.00-19.00

⁶² А менавіта, 31 назіральнікаў ад Права Выбара і 4 праваабаронцаў

Працэс галасавання быў ацэнены пазітыўна ў 94% назіранняў. Адсутнічае стандарт па скрынях для галасавання і надзейная працэдура апячатвання, што не гарантуе таго, што скрыні для галасавання застаюцца апячатанымі ці што іх не заменяць. У 5% назіранняў за ўчасткамі для галасавання скрыні былі апячатаныя неналежным чынам. Невыкарыстаныя бюлетэні і скрыні для галасавання не былі размешчаныя ў яснай бачнасці чальцоў УВК і назіральнікаў у 18% і 9% выпадкаў, адпаведна. У іншыя назіраныя адхіленні ўваходзілі: прысутнасць агітацыйных матэрыялаў на участках (10%), шэраг вонкава падобных подпісаў у спісе выбаршчыкаў (7%), галасаванне групай (3%), а таксама прыкметы прымусу да галасавання на некаторых з участкаў.

Не заўсёды была гарантаваная празрыстасць і непрадузятасць працэсу. Чальцы УВК галоўным чынам былі працаўнікамі адной дзяржаўнай установы, а старшынёй камісіі звычайна з'яляўся іх кіраўнік, што ставіла пад пагрозу іх незалежнасць. У той час як назіральнікі з грамадскіх аб'яднанняў, якія фінансуе дзяржава, прысутнічалі на ўсіх участках, дзе праводзілася назіранне, назіральнікі з НДА прысутнічалі на 10% участкаў. У 6% выпадкаў назіральнікі не мелі яснай бачнасці галасавання, а УВК не поўным чынам супрацоўнічалі з імі. Акрамя гэтага, назіральнікі адзначылі прысутнасць неўпаўнаважаных асоб на 5% участкаў. Прысутнасць міліцыі і іншых службоўцаў не забаронена заканадаўствам, аднак яна можа запужваць чальцоў УВК і выбаршчыкаў. Больш за палову участкаў для галасавання не прадугледжвалі доступу для людзей з абмежаванымі магчымасцямі.

ЦВК абвясціла яўку на ўзроўні 74%. У 22% УВК назіральнікі не мелі магчымасці аглядзець спіс выбаршчыкаў. У тых выпадках, калі ў іх была такая магчымасць, колькасць подпісаў была значна меншай за лічбы па яўцы, якія падавалі УВК. Некаторыя УВК дадавалі выбаршчыкаў да галоўнага спіса выбаршчыкаў, што супярэчыць заканадаўству, якое прадугледжвае дадатковы спіс.

Негледзячы на пастанову ЦВК аб пашырэнні доступа назіральнікаў да падліку галасоў, працэс падліку быў ацэнены негатыўна ў 24% участковых камісій, што паказвае сур'ёзныя праблемы. У 27% выпадкаў назіральнікам не дазволілі падыйсці блізка да стала, дзе рабілі падлік галасоў і назіраць без абмежаванняў, а у 8% ім не дазволілі зрабіць фатаграфіі пратаколаў УВК. Былі зазначаны прыкметы ўкідку бюлетэняў у скрыні для галасавання ў дзень выбараў (13%), у скрыні для галасавання па месцы знаходжання выбаршчыкаў (8%), а таксама ў скрыні для датэрміновага галасавання (8%). Прыблізна 10% УВК адразу не адвезлі пратаколы і матэрыялы да АВК. УВК часта не былі здольныя здзейсніць працэдуры па кантрольнай праверцы, якія маглі б забяспечыць падсправядачнасць падліку галасоў. У 21% выпадкаў не была ўстаноўленая колькасць зарэгістраваных выбаршчыкаў, а ў 23% выпадкаў не былі падлічаныя подпісы ў спісе выбаршчыкаў.

Назіральнікі часта адзначалі, што падлік галасоў быў паспешлівым, і працэсу не хапала празрыстасці; у чвэрці выпадкаў, назіральнікі не былі здольныя бачыць адзнакі на бюлетэнях. Чальцы УВК падлічвалі бюлетэні паасобку, а не калектыўна, а колькасць галасоў за кандыдатаў не была агучана у 19% выпадкаў. У каля адной пятай выпадкаў сапраўднасць бюлетэняў не вызначалі паслядоўным і абгрунтаваным чынам, а сапсаваныя бюлетэні не падлічвалі, не пакавалі і не апячатвалі.

Назіранне за працэсам з'яўлення вынікаў ажыццяўлялася ва ўсіх АВК; прыблізна ў чвэрці выпадкаў гэты працэс атрымаў адмоўную ацэнку. У 12% выпадкаў былі зазначаныя затрымкі ў транспартыроўцы пратаколаў УВК да АВК. Прыблізна ў двух трацінах прысутнічалі не ўсе

чальцы АВК. Больш за палову АВК адклалі звядзенне вынікаў на панядзелак у другой палове дня. У 16% дадзеныя ад УВК не былі ўведзеныя ў электронныя зводныя табліцы, а ў 60% выпадкаў дадзеныя не былі ўведзеныя чарніламі. У палове АВК назіральнікі знаходзіліся не дастаткова блізка каб бачыць, як уводзяць дадзеныя, а прыблізна ў траціне выпадкаў яны не мелі магчымасці цалкам назіраць за працэсам. У некаторых выпадках працэдуры праводзілі ў асобных памяшканнях.

*Англійская версія дадзенай справаздачы з'яўляецца адзіным афіцыйным дакументам.
Існуе неафіцыйны пераклад на беларускую і рускую мовы.*

ІНФАРМАЦЫЯ ПРА МІСІЮ І СЛОВЫ ўДЗЯЧНАСЦІ

Мінск, 12 верасня 2016 г. – гэта Заява аб папярэдніх высновах і заключэннях з'яўляецца вынікам сумеснага намагання дзейнасці Бюро па правах чалавека і дэмакратычных інстытутах АБСЕ (БДПЧ/АБСЕ), Парламенцкай асамблеі АБСЕ (ПА АБСЕ) і Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы (ПАСЕ). Кожная арганізацыя, якая ўдзельнічала ў Міжнароднай місіі па назіранні за выбарамі (ММНВ), прытрымлівалася Дэкларацыі аб прынцыпах міжнароднага назірання за выбарамі 2005 г.

Ацэнка была праведзеная для вызначэння адпаведнасці выбараў абавязацельствам АБСЕ і стандартам Савета Еўропы, іншых міжнародных абавязкаў і стандартаў у сферы дэмакратычных выбараў, а таксама нацыянальнаму заканадаўству. Гэта заява аб папярэдніх высновах і заключэннях робіцца перад канцом выбарчага працэсу. Канчатковая ацэнка выбараў будзе залежыць, часткова, ад правядзення астатніх этапаў выбарчага працэсу: падліку, знясення вынікаў галасавання ў пратаколы і абвясчэння вынікаў, а таксама працэса разгляду паслявыбарчых скаргаў і абскарджанняў. БДПЧ/АБСЕ апублікуе поўную канчатковую справаздачу разам з рэкамендацыямі для патэнцыйных паляпшэнняў прыблізна праз восем тыдняў пасля выбараў. ПА АБСЕ прадставіць сваю справаздачу на паседжанні Пастаяннага Камітэта у Скоп'е 1 кастрычніка 2016 г. ПАСЕ прадставіць сваю справаздачу на сваім чацвертам пленарнам паседжанні Пастаяннага Камітэта у Страсбургу 10 кастрычніка 2016 г.

Кент Гэрстэдт быў прызначаны дзеючым Старшынёй АБСЕ Спецыяльным Каардынатарам і кіраўніком місіі кароткатэрміновых назіральнікаў АБСЕ. Івана Дабешова ўзначаліла дэлегацыю ПА АБСЕ. Гізэла Вурм узначаліла дэлегацыю ПАСЕ. Тана дэ Зулуэта – Глава Місіі БДПЧ/АБСЕ па назіранні за выбарамі (МНВ), накіраванай 2 жніўня.

Каманда МНВ БДПЧ/АБСЕ складаецца з 11 экспертаў, якія працуюць у сталіцы, і 38 доўгатэрміновых назіральнікаў, якія былі размеркаваныя па ўсёй краіне. У дзень выбараў 389 назіральнікаў з 38 краін былі накіраваныя, у тым ліку 340 доўгатэрміновых і кароткатэрміновых назіральніка, накіраваных БДПЧ/АБСЕ, а таксама 32 чальцы дэлегацыі з ПА АБСЕ і 17 асобаў з дэлегацыі ПАСЕ. Адкрыццё назіралі ў 169 участках, а галасаванне – у 1 539 з 5 971 выбарчых участкаў па ўсёй краіне. За падлікам галасоў назіралі ў 166 выбарчых участках, а працэс знясення вынікаў галасавання ў пратаколы – у 102 АВКах.

Назіральнікі хацелі б выказаць падзяку ўладам за запрашэнне назіраць за выбарамі, а Цэнтральнай выбарчай камісіі і Міністэрству замежных спраў — за дапамогу. Назіральнікі таксама выказваюць удзячнасць іншым дзяржаўным установам, палітычным партыям, грамадскім арганізацыям і прадстаўнікам міжнароднай супольнасці за іх супрацоўніцтва.

За дадатковай інфармацыяй, калі ласка, звятайцеся да:

- Таны дэ Зулуэта, Кіраўніка МНВ БДПЧ/АБСЕ, у Мінску (+375 17 226 9262)
- Томаса Раймэра, прэс-сакратара БДПЧ/АБСЕ, (+48 609 522 266), альбо Ульві Ахундлу, дарадчыка па выбарах БППЧ/АБСЕ, у Варшаве (+48 695 808 813)
- Ірыны Сабашук, Кіраўніка адміністрацыі па назіранні за выбарамі ПА АБСЕ (+45 601 08 126) альбо Лоік Пулен, Супрацоўнік па праграмах ПА АБСЕ (+45 601 08 380)
- Шэмавонв Шахбазьянв, Сакратарыят ПАСЕ, (+ 375 33 693 1299)

Адрас МНВ БДПЧ/АБСЕ:

ГК “Юбілейны”, 7-ы паверх, праспект Пераможцаў, 19

Мінск 220004, Рэспубліка Беларусь

Тэл. +375 17 226 9262

Факс: +375 17 226 9264

Е-мэйл: office@odihr.by

Вэб-сайт: <http://www.osce.org/odihr/elections/belarus/257436>